

Úvod: Nevstoupíš dvakrát do stejného lesa

Pavel Draštík a Václav Cílek

Modlím se tobě, strome zelený,
ať tebe Pán Bůh dobrým odmění!
Česká lidová slovesnost, 19. stol.

Tato kniha vznikla z iniciativy České lesnické společnosti, zejména Pavla Draštíka, Martina Polívky a Zdeňka Vacka. Jejím hlavním cílem je lesní inventura či nějaký audit, který by se měl provádět vždy, když se mění situace a doba a někdy i jeden les nahrazuje druhý. Společně s mnoha dalšími ekonomy, politiky, sociology či odborníky na změnu klimatu totiž předpokládáme, že během dalších dejme tomu třiceti let se – ať již v sérii náhlých událostí, či v rámci sice rychlého, ale jinak pozvolného vývoje – změní svět a s ním i les, a to způsobem, který dnes nedovedeme odhadnout.

V podstatě to je běžná situace. Les však plánujeme na sto let dopředu, energetická koncepce se podle zákona vytváří na 50 let a u dálniční sítě a přehrad se uvažuje o životnosti mezi 120–200 lety. V této knize nás příliš nezajímá, kdo – ať už příroda, konkrétní lidé či instituce – v dobrém či špatném způsobil současný stav, ale *co se s ním dá dělat*. Soustředíme se na budoucnost. Pokud v posledních letech vnímáme kvůli suchu a kůrovcové kalamitě, že se český a moravský les ocitl v určitém předělu svého vývoje, je dobré si uvědomit, že v podobné situaci se nalézá zemědělství postižené degradací půd, nitrifikované rybníkářství ovlivňované vlnami letních veder, živočišná výroba s jejími epidemiemi, a podobným tónem bychom mohli pokračovat i směrem do společenských a ekonomických fenoménů.

Změna, která se kolem nás odehrává, je celková a les je jednou její součástí. Zdaleka se nejedná o okrajové téma, protože les významně ovlivňuje tvář krajiny, její hydrologii i způsob, jakým trávíme volný čas. Zemědělské a lesní půdy spolu souvisí, ale vystupuje zde i otázka dřeva jako stavebního a konstrukčního materiálu i jednoho z nejvýznamnějších obnovitelných energetických zdrojů. Spalováním dřeva jsme v posledním desetiletí získávali skoro třikrát tolik energie jako ze všech vodních elektráren! Ale můžeme se také ptát, zda za dvacet let bude dost papíru a jak bude vypadat nábytkářský průmysl. Může existovat něco podobného, jako je energetická či potravinová soběstačnost či bezpečnost, ale týkající se lesa a dřeva jako domácí suroviny? Vždyť jižní polovina Evropy vysychá a ve

¹ „Teprve za panování Marie Terezie vydán na hradě pražském dokonalejší řád lesní. Pozoruhodno jest, že již r. 1753 zvláštním dvorním dekretem vyslovena byla obava, by nenastala nouze o dříví. Přes

zbytku kontinentu se každým rokem rozšiřují noví škůdci. Někdy to jsou staré známé a dosud téměř neškodné druhy, kteří v této době vycítili svoji příležitost.

V zemích mírného pásma s ročními srážkami alespoň 500 mm je les věčný a nelze jej zastavit. Otázkou je spíš, jaký les to za několik let bude a co od něj – ať již ekonomicky nebo lidsky – můžeme očekávat. Podle současných pozorování se zdá, že žádné jedno velké řešení podobně jako například u zemědělských půd nebude existovat, protože různé krajiny a možná i odlišná místa budou reagovat individuálně. Navíc globální oteplování vede k rychlejšímu tání ledovců, které kolem roku 2050 (což je z hlediska právě zasazeného stromu první třetina jeho života) nejspíš začne blokovat oceánický výměník, a severní Evropa, na jejímž jižním okraji ležíme, může být podstatně chladnější a opět se klimaticky posunout směrem ke smrku. Jinak život na okraji klimatické provincie znamená, že alespoň občas „schtáváme“ extrémy ze severu i jihu.

Předpokládáme sice, že tato desetiletí budou představovat předěl v historii našeho lesa, ale budoucnost neznáme a pravděpodobně bude jiná, než si dnes myslíme. Přesto se s ní dá nějakým způsobem pracovat. Ve smíšeném lese se dá očekávat, že se některé dřeviny prosadí lépe než jiné. Roste počet horkých letních dní a zvyšuje se pravděpodobnost požárů. Tady pomohou dobré lesní cesty, malé vodní nádrže, ale i pruhy odolnějšího listnatého lesa oddělujícího hořlavé bory. Krajíně svědčí takové typy hospodářského lesa, které zejména ve zdrojnicích potoků a pramenných mísách usnadní vsak vody. A mohli bychom dál pokračovat, ale to už je náplní knihy.

Na konci každé kapitoly budou shrnuty komentáře a klíčové údaje a ty nejdůležitější z nich se objeví v závěru knihy. Rovněž literatura je citována po kapitolách. Citace v textu knihy byly omezeny. Úvodní i závěrečné odstavce o klíčových údajích jsou dílem editora V. Cílka a nemusí doslovně odrážet názory autora, totéž se týká některých poznámek pod čarou, které jsou označeny jako editor-ské. Všechny fotografie v knize zachycují stav lesa v letech 2010–2020, v případě kůrovcové kalamity po roce 2015. Popisky fotografií jsou buď dílem autora kapitoly, nebo jako v případě fotografií J. Jirouška rovněž dílem editora.

Knihy je určena nejenom lesníkům, ale každému, kdo má rád les, anebo v něm hospodaří.² Proto jsme většinu zejména delších, číselných tabulek shrnuli do zá-

to zle se hospodařilo v českých lesích, čehož vinou byla jednak neodůvodněná důvěra v nevyčerpatelnost lesů, jednak nevědomost lesních hospodářů. Namnoze řízeno hospodářství lesní vyššími úředníky panskými z kancelářů ústředních, a tito vládnoucí větší mocí nežli hospodářskými vědomostmi, často zasahovali svými rozkazy do hospodářství lesního tak zhoubně, že na některých velkostatcích škody ty dosud úplně napraveny býti nemohly“ (*Ottův slovník naučný*. VI. díl, Praha: J. Otto 1893, s. 127–130).

² Když přijdete do knihkupectví, pravděpodobně nenaleznete žádnou souhrnnou práci o lesní praxi, ale spíš jinak záslužné tituly, jako je *Tajný život stromů* od Petera Wohllebena. Problém u tohoto typu publikací je ten, že o smyslovém životě stromů musíme hovořit lidským jazykem, protože žádný jiný nemáme k dispozici. Stromy „vidí okolní stromy v infračerveném světle, pamatují si suché roky, vyhodnocují životní strategii způsobem, který se podobá myšlení, starají se o potomky“. Tím stromům

věrečných příloh. Běžného čtenáře by nejspíš rušily, ale také jsme nechtěli přijít o potřebné informace. Méně známé termíny jsou uvedeny ve slovníku na konci knihy. Přístup této publikace bychom snad nejvíc ze všeho označili jako realistický. Víme, že hospodářský les si na sebe musí vydělat, ale že se toho dá dosáhnout k přírodě a krajíně šetrným způsobem. Les nepřeje rychlým ziskům, protože pak za chyby otců platí synové a vnuci.

přiznáváme status nějaké bytosti a každá „bytost“ má svá práva. Při tomto způsobu uvažování bychom nebyli schopni porazit strom, sklídit obilí nebo nalákat kůrovce do feromonové pasti. Řešení je pochopitelně kompromisní – stromy se mají kácet, plevel se má vytrhávat, škůdci se mají usměrňovat, ale zároveň potřebujeme citlivost k tomu, co znamená les, půda a voda. Ekosystémová citlivost je pravděpodobně důležitější než druhová, ale největší zmatení pochází z používání emočně významných lidských slov na mimolidské děje. Viz též Chamowitz 2020. (*Pozn. ed.*)